

חייו ומותו של
סוקרטס

שלושה דיאלוגים

אפלטון

מיוונית: שמעון בוזגלו

הבה נראה גם כמה גדולה היא התקווה שהמוות הוא ברכה. הלוא המוות הוא אחד מן השניים: או שלחיות מת פירושו להיות אֵין ולא לחוש דבר, או — כפי שמספרים — המוות הוא מעין שינוי, הגירת הנשמה מכאן למקום אחר. עכשיו, אם אין במוות שום תחושה, והוא כמו שינה שבה האדם אפילו לא חולם, הריהו זכות מופלאה. מפני שלדעתי אם מישהו היה צריך לבחור את הלילה שבו ישן כה עמוק עד שאפילו לא חלם, ולהשוות את שאר הלילות והימים בחייו ללילה ההוא, ולומר לאחר הרהור פֵּדבר כמה ימים ולילות בחייו חי טוב ונעים יותר, אני חושב שהמלך הגדול¹ בכבודו ובעצמו — ואין צורך לומר איש פשוט — היה

¹ המלך הגדול — כשהיוונים בתקופה הקלאסית אמרו "מלך" הם התכוונו בדרך כלל למלך פרס, הדוגמה בה' הידיעה לאושר ארצי.

מגלה כי הלילות הללו היו מעטים מאוד לעומת שאר הימים והלילות. ובכן, אם כזה הוא המוות, אני מצהיר שהוא זכות. כי על סמך הנחה זו הזמן כולו נראה ארוך לא יותר מלילה אחד. מצד שני, אם המוות הוא כמו טיול מכאן למקום אחר, ומה שמשפרים הוא אמת, שאכן שם נמצאים כל המתים — איזו ברכה גדולה יותר מזו יכולה להיות, רבותי השופטים? שהרי אם אדם המגיע לשאול, לאחר שנפטר מאותם אנשים כאן המכנים את עצמם שופטים, ימצא את מי שהם באמת שופטים, שעליהם מסופר כי גם שם הם יושבים בדין: מינוס וֶרְדְּמֶנְתִּיס וְאַיֶּאֶקוֹס וְטְרִיפְתוֹלמוֹס, וכל שאר חצאי־האלים אשר בחייהם היו צדיקים — האם יהיה זה טיול קל־ערך כל־כך? כמה מוכן כל אחד מכם לשלם כדי להסתופף בחברתם של אורפיאוס ומוסאיוס, הֶסְיוֹדוֹס והוֹמֶרוֹס? אני כשלעצמי מוכן למות בוקר וערב אם הסיפורים האלה אמיתיים! בילוי נפלא צפוי לי שם אם אפגוש את פְּלֶמְדָּס ואת אֵיאָס בן טְלַאמוֹן וכל איש מן הקדמונים שמצא את מותו כתוצאה מפסק־דין לא צודק, ונשווה חוויות — עיסוק נעים למדי, אני משער. אבל החשוב מכול יהיה להעביר את זמני שם בבחינת האנשים ובחקירתם, כמו כאן, מי מהם חכם, ומי חושב שהוא חכם אבל אינו חכם. כמה ישלם אדם, רבותי השופטים, כדי לבחון את האיש אשר צבא רב הוביל לטרוֹיָה,² או את

1 אורפיאוס... הוֹמֶרוֹס — על־פי המסורת היוונית, הם ארבעת המשוררים הקדומים ביותר (בסדר כרונולוגי? ראו: M.L. West, *Hesiod, Theogony*, (pp. 64-68, Oxford, 1966).

2 האיש אשר צבא רב הוביל לטרוֹיָה — אַגְמֶנוֹן.

אודיסאוס, או את סִיִּיפּוּס, או איִן־ספּוּר אחרים שאפשר להזכירם, גברים ונשים, אשר לשוחח אתם שם ולהתרועע עמם ולחקור אותם עשוי להיות אושר שלא ייאמן? מכל מקום, ברור שהאנשים שם לא הורגים על התנהגות כזאת: הלוא האנשים שם מאושרים מאיתנו מבחינות שונות, בין השאר מפני שהם בני־אלמוות לְעַד, אם יש אמת במה שמספרים.

אבל גם אתם, רבותי השופטים, צריכים להיות חדורי תקווה מול המוות, ולהתרכז באמת זו בלבד: כי שום דבר רע אינו יכול לקרות לאיש טוב לא בחייו ולא במותו, והאלים אינם מזניחים את ענייניו. מה שקרה לי עתה לא קרה מעצמו, אדרבה, ברור לי שהיה טוב יותר בשבילי שכבר אמות ואפטר מן הצרות. זוהי הסיבה לכך שהאות לא עצר בעדי. למען האמת, אינני כועס על מרשיעי ועל תובעי, אם כי, כמובן, לא זאת היתה כוונתם כאשר הרשיעו אותי ותבעו אותי, אלא השאיפה לפגוע בי — על כך הם ראויים לגנאי. בכל אופן, אני מבקש מהם בקשה אחת: רבותי, כאשר ילְדִי יגיעו לבחרות, הענישו' אותם והציקו להם באותה דרך שאני הצקתי לכם אם ייראו לכם כמי שדואגים לכסף או לכל דבר אחר יותר מאשר למידה הטובה, ואם יחשבו כי הם ראויים להערכה כשלא יהיו ראויים לה. הוכיחו אותם, כמו שאני הוכחתי אתכם, על שאינם דואגים לְמָה שצריך לדאוג, ועל שהם חושבים כי הם ראויים להערכה בעוד

¹ אני מבקש מהם... הענישו — סוקרטס עובר מגוף שלישי רבים לגוף שני רבים, ובזאת הוא פונה עתה לא רק אל מרשיעיו אלא אל כל השופטים.

שאינם ראויים למאומה. אם תנהגו כך, אדע שזכיתי מכם
לצדק — אני וגם בני.

אבל הגיעה העת ללכת, אני למיתה, אתם לחיים: מי
מאיתנו עושה עסקה טובה יותר לא יודע איש, רק האל
לבדו.